

# אור שמח

הלכות גירושין פרק י הלכה יב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

## פרק י הלכה יב

### ביאור מגרש אשה מפני נדר ושם רע האם חיישין לקלוקלא

ומפני<sup>1</sup> מה המוציא את זו וכו' גזירה שמא תנשא לאחר וכו' ויאמר הראשון אילו הייתי יודע כו':

הנה בשיטת רבינו בארתי בחידושי לגמרא<sup>2</sup>, אמנם במה דפסק רבינו כל"ק (גיטין מו, א) דמשום קלוקלא, נראה לנו לבאר בזה שמועה (שם) בדף ל"ה ע"ב דמיייתי תנן הנושא נשים בעבירה פסול כו', ותני עלה נודר ועובד יורד ומגרש, ואי אמרת אינו צריך לפרט את הנדר,

ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה. ושמועה זו צריכה ביאור, דנתבונן, כיון דהוא חשוד לישא פסולות ולישא באיסור לאו דכהונה, כש"כ שהוא חשוד לעבור שבועה, והלא כל העובר בלאו, פסול לעדות ולשבועה (חושן משפט לד, ב. צב, ג), וכבר עמד בזה בשו"ת חכ"צ סימן ל"א. והעיקר כמו שתירץ, דכאן שבא לחזור בתשובה ובקבלה לבד סגי, אלא משום דיצרו תקפו עשינו לו סייג, כדאמר הגמרא בבכורות (מו, א) יעו"ש, וכן כתב בביאורי הגר"א חו"מ סימן ל"ד (ס"ק נ) בשם מהרי"ק סימן פ"ה<sup>3</sup>, ולפ"ז מאי פריך הגמרא וליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה, כיון דאנן מחזיקין ליה בישראל כשר שרוצה לשוב מאולתו, רק דמחמירין עליו שידור, וכולי טצדקי כי האי לילך לגבי חכם ולהתיר לא חיישין<sup>4</sup>:

הסכימו הם ז"ל. ורבינו סבור, דאם איתא דלישנא קמא בלחוד אתיא, הוה להו לפרושי כי מקשו התם מדרבנן אדרבנן ולמימר הא ניחא ללישנא בתרא אלא ללישנא קמא מאי איכא למימר, אלא משמע דלכולהו לישני קאמר דהא מתני' סתמא מיתניא לא שניא א"ל ול"ש לא א"ל. כנ"ל בדעת רבינו. ופירשו הרבה מפרשים ז"ל שקלוקל זה אינו קלוקל גמור, שכיון שלא התנה ממש אינו יכול לקלקלה אלא חשש לעז הוא וכן עיקר "עכ"ל הרב המגיד. ולכאורה מה שייך לדון אם יכול לקלקלה, הרי למעשה זה לעז בעלמא, בשלמא הנפקא מינא אם לא אמר כו', האם יכול להחזירה ניחא, אבל מה שייך לומר שיש חומרא ללישנא קמא שיכול לקלקל. ורבינו מבאר שחשש זה יש לו יסוד גדול בהבנת דינים אחרים, כמבואר בדבריו להלן.

<sup>2</sup> לא זכינו לאורו.

<sup>3</sup> כוונתו על מה שכתב הרמ"א בשם מהרי"ק ז"ל בחושן משפט (לד, כב) "המוסרים לאנסים, והאפיקורסים והמומרים לעבודת כוכבים, פחותים מהעובדי כוכבים ופסולים לעדות. הגה: ואפי' מחל לו הנמסר, פסול, עד שישב בתשובה (כ"י בשם מ"כ ומדברי הרמב"ם בפ"ב, וכך משמע באשרי פ' ז"ב). מומר שחזר בו וקבל עליו תשובה, כשר מיד, אף על פי שלא עשאה עדיין (מהרי"ק שורש פ"ה) "עכ"ל.

<sup>4</sup> לא זכיתי להבין, הא קושיא זו מבוארת בשו"ת חכם צבי (סימן לא) וז"ל "והא דשקלינן בגמרא וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם כו', ר"ל דאין בנדר זה שום תוספת סייג, כיון דבידו להתירו הו"ל כמאן דליתא, ומה יתן ומה יוסיף אם נדר כיון דבידו להתירו, אבל אה"נ דמשעת קבלתו הרי הוא כשר ככל אחיו הכהנים, ולא מיקרי חשוד כלל, וז"ב כצהרים בעיני" עכ"ל. וצ"ע. ונראה דפשיטא לרבינו, כיון שהוא כשר, די בזה לעשות לו גדר, שהרי צריך

<sup>1</sup> ז"ל הרמב"ם (גירושין י, יב) "המוציא את אשתו משום שם רע, או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומרים לו, הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה, ודע אתה שאין אתה מחזירה לעולם. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם, גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרשה, ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים, שנמצא הגט בטל למפרע, לפיכך אומרים לו גמור בלבך לגרשה, שאין זו חוזרת לך לעולם. ואם עבר והחזיר קודם שנחקדשה לאחר לא יוציא". עכ"ל.

ובביאור דברי הרמב"ם כתב המגיד משנה (שם) וז"ל "המוציא את אשתו משום שם רע. משנה פרק השולח (גיטין מה, ב), ובגמ' א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך, משום נדר אני מוציאך, קסבר, טעמא מאי משום קלוקלא, אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה, ואי לא לא מצי מקלקל לה. איכא דאמרי א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך וכו', טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, הילכך צריך למימר לה הכי. תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא. ורבינו פסק כל"ב לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר, ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלוקלא כיון שאמר לה. ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר, שאע"פ שלא א"ל לא יחזיר, ומיהו כשא"ל ג"כ איכא משום קלוקלא, ולעולם לכולהו לישני כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלוקלא. ונ"ל שהביאו לפירוש זה סוגיא דהתם, דמשמע בהדיא דחיישין לקלוקלא. ובהלכות לא כתבו אלא לישנא קמא, וכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שסמכו על סוגיא זו דאתיא ללישנא קמא, וכן

# אור שמח

הלכות גירושין פרק י הלכה יב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

וכמה צריכין לאיזדהורי דלא ליתי לידי קלקולא בגירושין, דאיכא חששא דאשת איש, והיה מהראוי דנסמוך על קבלה דיליה לחודא, כמו במטמא למתים, מלהחמיר עליו דידור הנאה. דאם תחשוב דאף על גב דמשום איסור כהונה לא יפרוש הואיל ויצרו תקיף, בכ"ז ההדרה תועיל עליו שיגרשנה, הלא יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שיש פתח, או שימצא החכם פתח או חרטה לא הייתי מגרשה, ולא חשתי לאיסור כהונה, שכבר עברתי על זה ונשאתיה באיסור.

**סיכום:** אע"פ שמוחק בכשרות, מ"מ, כיון שאתה כופה לגרשה, יש לחשוש שיקלקלה, ויאמר שאם היה יודע שיש היתר לנדרו לא היה מגרשה, ויוציא לעז עליה, לכן עדיף טפי לקבל חזרתו בתשובה בלא שיעשה נדר, שלא יקלקלה, דדוקא אם מרצונו נודר לא חיישינן לקלקול, אבל לא כשכופין עליו כדין לגרשה.

## ההבדל בין המשנה לברייתא

ולפ"ז<sup>6</sup> ממשנתנו לא קשיא, דתנן עד שידור הנאה, דאימור קודם גירושין אומרים לו ב"ד שאם רוצה להתיר את נדרו יתיר, שנדר זה יש לו מתירין ע"י פתח או חרטה, ואחר זה יגרש, אבל ברייתא דתני יורד ומגרש, דמשמע שאין מודיעין לו כלל, הלא קשה דיבוא לקלקלה ויטעון שגרשה בטעות, שהיה בדעתו שזה הנדר אין לו היתר ע"י חכם, ואתי שפיר פשט השמועה בס"ד:

שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם. מאי קונם, אמר רב הונא: באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשיך. ע"כ.

<sup>6</sup> פירוש: ז"ל הגמ' (גיטין לה, ב) "תנן: הנושא נשים בעבירה - פסול, עד שידור הנאה, ותני עלה: נודר ועובד, יורד ומגרש; ואי אמרת אינו צריך לפרט את הנדר, ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה כו". ע"כ. ויש לדקדק, הא ממתני' גופא מוכח שאם נודר הנאה יורד ועובד, דתנן "עד שידור הנאה", ומדוע הש"ס מביא את הברייתא דתניא "נודר ועובד יורד ומגרש", מה מוסיף לנו הברייתא יותר. ולאור המבואר דיש חשש שיקלקלה אתי שפיר, כמבואר בדברי רבינו.

**סיכום:** יש להקשות, בנושא נשים בעבירה, דנודר ועובד, הרי בהכרח דלא חיישינן שיעבור על נדרו, כיון שבא לעשות תשובה. ומעיקר הדין לא צריך נדר, אלא חיישינן שיצרו תוקפו עשו לו סייג. אם כן מאי פריך וליחוש לחכם, כיון שהוא מוחזק לכשר, לא ילך לחכם להתיר נדרו.

## ישוב התמיה

ונראה דלקמן<sup>5</sup> (דף מו, ב) באומר יאסרו כל פירות שבעולם אם לא אגרשך, דהתירו לו לחזור, והקשו הקדמונים, דלימא דאיכא משום קלקולא, דיאמר אילו הוינא ידענא דיש פתח לנדרתי לא הייתי מגרש, והוה טעות בגירושין, יעוין השגות ראב"ד על הרי"ף (שם כד, א בדפי הרי"ף), והעיקר כפי מש"כ התוספות רי"ד, כיון דאיהו ברצון היה נודרה, ואסר עצמו בכל דבר אם לא יגרשה, חזינא דהיה חפץ בגירושין, ולא מצי לומר דמחמת הנדר היה מגרשה. וכיון שכן, הכא בכהן, דכופין על הפסולות, ואין זה מעושה, דכופין כדין, ולא הניחו לעסוק בעבודה עד שידירנה, א"כ ניחוש שמא לאחר שיגרשנה יאמר אילו הייתי יודע שהנדר פתח יש לו לא הייתי מגרשה, והגט ניתן בטעות, שהיה מוטעה בדעתו שהנדר אין לו פתח, ואי משום דצריך לפרט, יאמר אני לא הייתי מפרט הנדר והוי חכם מתיר לי, ותו יוציא לעז ויקלקל הגט. ונהי דעל מה דמניחין לעבוד לא קשיא, כיון דשב מכסלו והוא כשר לעבודה, אבל על האי דמחמירין אנו עליו שידור משום דיצרו תקיף, הלא בזה נחתנינן לספיקא שמא מקלקל הגט אחר שיתוודע לו שיש פתח לנדרו, או שיתוודע לו דבהאי נדרא בחרטה דהשתא נמי סגי, כמו שכתבו הראשונים, הואיל דעל ידי אחרים נדר,

ללכת לחכם, ודי בזה נגד יצרו. לכן מבאר שלא זה הטעם, אלא חיישינן שיקלקל גיטה.

<sup>5</sup> ז"ל המשנה בגיטין (מה, ב) "המוציא את אשתו משום שם רע - לא יחזיר, משום נדר - לא יחזיר; רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים - לא יחזיר, ושלא ידעו בו רבים - יחזיר; ר"מ אומר: כל נדר שצריך חקירת חכם - לא יחזיר, ושאינו צריך חקירת חכם - יחזיר. א"ר אלעזר: לא אסרו זה אלא מפני זה. אמר ר' יוסי בר' יהודה: מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם" ע"כ. ובגמ' להלן (מו, א) גרסינן, וז"ל "א"ר יוסי בר' יהודה: מעשה בצידן וכו'. מאי תנא דקתני מעשה, חסורי מיחסרה והכי קתני: בד"א - כשנדרה היא, אבל נדר איהו - יחזיר, ואמר רבי יוסי ברבי יהודה: מעשה נמי בצידן, באחד

# אור שמח

הלכות גירושין פרק י הלכה יב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: [y.b.daskal@gmail.com](mailto:y.b.daskal@gmail.com) כל הזכויות שמורות ©

שוא, ולא רמיא איסורא עליה, ותו מותר לגרשה מצד שבועתו, דלא חלה כלל, ולא הוי גט מעושה.

**סיכום:** הקשה התשב"ץ, כיון שנשבע הוי גט מעושה, אם כן לא חלה השבועה, שהרי כיון להשבע לגרשה, ואין השבועה חלה לגרשה דהוא מעושה, וממילא יכול לגרש כי אין שבועה.

## תירוץ תמיהת התשב"ץ

ולכאורה נראה, דדא פירשו תוספות בפרק השולח (גיטין לה, א ד"ה ונידרת)<sup>8</sup>, דאם נדרה או נשבע בתנאי, וכההוא דנדר מכל הנאות דעלמא אם אינסיב, דאמר סוף נדרים (פט, ב) דחלה עליה, משום דהיה על תנאי, והיה יכולת בידו שלא לנסוב, לכן אף שאחרי התנאי לא מצי לקיים, חלה השבועה עליה. כן ה"נ, הלא היה מצי להתקיים השבועה באופן שישאר בדעתו שהוא עתה, ולא יתחרט על נתינת הגט, ואז הגט מרצונו, ומה איכפת לן שנשבע לקיים רצונו לגרשה, לכן תו אף כי אחרי זה נתחרט על נתינת הגט ולא מצי לקיים השבועה ג"כ חלה עליה, וחלות השבועה באופן שאין רשאי לקיימה בקום ועשה מצאנו (ביו"ד) בסימן רל"ט (סעיף ו') בנשבע לעבור איסור דרבנן, יעוין ש"ך ס"ק כ', הוא הדין בלא מצי לקיימה, ודוק. ויעוין תשב"ץ שם דברים נכונים, ואכמ"ל, אח"ז ראיתי מש"כ ע"ז המבי"ט ח"ב (סימן קל"ח) יעו"ש, ואכמ"ל:

[צ"ל ועיין ב"י ובשו"ע (א"ע) סימן קנ"ד סעיף כ"ד בשם רלב"ח, והוא העובדא שהובא במבי"ט שם ודן עליה, יעו"ש: - מהשמטות].

**סיכום:** השבועה חלה, כין שאם לא יתחרט הרי מגרשה מרצון, ואע"פ שעכשיו מתחרט, אבל כיון שהיה יכול לא להתחרט, לא הוי אונס והשבועה חלה.

(דף פט:) דאמר ההוא גברא דאמר תיתסר הנאות דעלמא עלי אי נסיבנא איתתא עד דלא תנינא הלכתא כו', ואתא רב אחא ושבישיה ואנסביה איתתא ושרקיה טינא, כדי שלא ינהה מן העולם, מה מועיל מאי דשרקיה, דכי אנסביה מיד עבר, כיון שאין יכול בסוף לקיים וי"ל דדוקא בשעה שנדר, אם אי אפשר לו לקיים עובר לאלתר, אבל התם בשעה שנדר היה יכול לקיים, דאפשר לו שלא ישא, אף על גב דכי אנסביה אין יכול לקיים, אינו עובר לאלתר עד שיהנה" עכ"ל.

**סיכום:** ממתני' דתנן "עד שידור הנאה", לא קשיא שיקלקלה ויאמר שלא ידע שיכול להתיר נדרו, דשמא אומרים לו זאת לפני שמגרשה, אבל ברייתא משמע שאין מודיעין לו, ויכול לקלקלה.

## מדוע נשבע לגרש הוי אונס

והנה רבו הפוסקים דנשבע לגרש הוי אונס<sup>7</sup> (שלחן ערוך אבן העזר קלד, ד). ונתבונן, אם אינו מתחרט, מאי אונסא איכא, כיון דברצון נשבע ואינו מתחרט. ואם באמת מתחרט, הא מצי להתיר את נדרו, ואיך הוי אונס. ונראה דאם מתחרט חרטה דהשתא, ואין מתירין לו בלא חרטה דמעיקרא, הוי אונס בשעת הגירושין, ועל אופן זה חשוב כאונס. ולפ"ז למי שאחרים הביאוהו שישבע לגרש אשתו, שאז סגי בחרטה דהשתא, כמוש"כ בשו"ת המיוחסות (סימן רע"ג), אין שייך לחוש מאומה, דבכל גוונא לא הוי אונס, שאם מתחרט הלא מצי להתיר את נדרו, [ולפ"ז בנזירות שמשון צ"ע, דלא מהני שאלה].

**סיכום:** נשבע לגרש יכול לגרשה אם רוצה עכשיו לגרשה. אבל אם לא רוצה לגרשה אלא מפני השבועה, הוי אונס ולא מתגרשת. וכל זה רק באופן שמתחרט רק עכשיו, ולא מעיקרא, ואין מתירים לו בלא חרטה דמעיקרא, לכן הוי אונס בשעת גירושין. ורק באופן זה אסר המחבר לגרשה. ולפ"ז, באנסוהו להשבע לא הוי אונס, דיכול להתיר בחרטא דעכשיו לפי הפוסקים.

## תמיהת התשב"ץ על נשבע לגרש דהוי גט מעושה

ובתשב"ץ סימן ס"ח בח"ב העיר, כיון דתאמר דהגט אינו גט, ואינו מתיר, כיון שהוא אונס מחמת השבועה, והוי גט מעושה, א"כ כי נשבע לגרש, וכוון על הגט המתירה לעלמא, [דבר זה תלוי בדברי הראשונים בפ"ח הי"ב בהרב המגיד בע"מ שלא תנשאי לפלוני, כן הכא בלא השבועה היה הגט מתיר, ונתן ככל נותני גיטין דעלמא וקיים שבועתו] הוי כנשבע שלא יישן ג' ימים, דהשבועה הוי שבועת

<sup>7</sup> ז"ל המחבר באבן העזר (קלד, ד) "אם נשבע הבעל ליתן גט, צריך שיתירו לו קודם, שלא יהא דומה לאונס" ע"כ, ומקורו בדברי רבינו מיימון מנאר בשם רבותינו הצרפתים. ומה שכתב "שלא יהא דומה לאונס", כתב הט"ז (שם, ס"ק ו) וז"ל "שלא יהא דומה לאונס. פ"י שבאמת אין זה אונס, כיון שמרצון נשבע ונכנס לחיוב זה" עכ"ל. אבל קשה, דגם אינו דומה לאונס, כמו שהקשה רבינו.

<sup>8</sup> ז"ל התוספות (גיטין לה, א ד"ה ונודרת ואוסרת) "וא"ת כפ' בתרא דנדרים